

ТЕХНОЛОГІЯ ХУТРОВОГО ЗВІРІВНИЦТВА

УДК 636.92.08

СТАН ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КРОЛІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Вакуленко І.С., д. с.-г. н.,

Інституту тваринництва НААН

Данілова Т.М., к. с.-г. н., доцент

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

***Анотація.** Проведено ретроспективний аналіз розвитку галузі кролівництва, висвітлено сучасний стан, характеристика технологій виробництва продукції, визначено напрями та перспективу розвитку галузі в Україні.*

***Ключові слова:** кролі, технологія, продукція, порода.*

Актуальність теми. Кролівництво унікальна галузь, яка вигідно відрізняється від інших завдяки притаманним їй біологічним та господарсько-корисним особливостям. Це невибагливість до умов утримання, годівлі та догляду, висока плідність, поліциклічність, скоростиглість та якість продукції (дієтичне м'ясо, хутро, пух, боєнні відходи, органіка для рослинництва) та інші. Все це сприяло тому, що галузь в усі часи вносила вагомий внесок у вирішення м'ясної та хутрової проблем в державі.

Мета і методи досліджень - аналіз розвитку галузі в динаміці, характеристика технологічних напрямів виробництва продукції, перспектива та напрями розвитку. Дослідження ґрунтуються на використанні аналітичних, системних, статистичних і ретроспективних методів.

Результати досліджень. Ретроспективний аналіз розвитку, починаючи з 30-40 років 19 століття показав, що розвиток галузі характеризується спорадичним характером (ритмічними піднесеннями та спадами).

В період з 1970 по 1985 р.р. галузь кролівництва в Україні, (в одній із перших держав СНД), було переведено на промислову основу, розроблена перспективна програма розвитку галузі, затверджена Кабінетом Міністрів України.

Створено близько 1300 кролеферм, в т.ч. 30 потужних з маточним поголів'ям від 3 до 5 тисяч кролематок та максимально мобілізовано приватний сектор і громадські організації та місцеві урядові установи. Все це сприяло середньорічному виробництву 120-130 тисяч тонн дієтичного

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

м'яса в живій масі і 40-45 млн. штук кролешкурок.

Україна виробляла 5-8 % кролятини від світового обсягу, а на одного мешканця в кращих з розведення кролів регіонах 5-6 кг, проти 3-4 в передових країнах Європи. Щодо загальносоюзного обсягу, то на долю України припадало 60-70 % [1, 2, 3].

Спорадичність розвитку галузі простежується і в світовому масштабі. Так в 1990 році виробництво кролятини за даними ФАО складало 4,1 млн. тонн, а в 2010 році знизилося до 2,6 млн., тобто знизилося на 40 відсотків. Із загального обсягу на сьогодні Китай виробляє - 50 %, Франція - 1,5 %, Іспанія - 1,5 %, Португалія - 1,6 %, Італія - 1,8 %, Україна - 0,6 %, Росія - 0,3 %.

Занепад агропромислового комплексу та раптові вірусні хвороби (міксоматоз, геморагічна хвороба) зумовили зниження поголів'я та обсяги виробництва в 5-6 разів. На даний період середньорічне виробництво кролятини складає в межах 27-28 тисяч тонн, а на мешканця 0,640 кг в живій масі. Виробництво зазначеної продукції забезпечує наявна на 1.01.2013 р. чисельність кролів 5643 голів. Динаміка поголів'я кролів в господарствах України надається в таблиці 1.

Таблиця 1

Чисельність поголів'я кролів у господарствах України (на 1 січня, тис. голів)

Категорії господарств	Роки							+ або - проти 1991р.	
	1991	1996	2001	2006	2010	2011	2012		
Усі категорії господарств	6308,2	6367,2	5557,1	5436,1	5620,6	5354,7	5642,7	-666,2	-10,6
Сільськогосп. підприємства	147,0	58,9	29,2	36,6	98,4	75,6	124,4	-22,6	-15,4
Господарства населення	6161,2	6308,3	5527,9	5399,5	5522,2	5279,1	5518,3	-642,9	-10,4
Поголів'я в господарствах населення, %	98	99	99,5	99,3	98,3	98,5	98		

Як видно з таблиці 1, з 1991 по 2011 рік спостерігається спад поголів'я кролів, як на підприємствах, так і в господарствах населення, а з 2012 року підвищується.

На даний час виробництво продукції кролівництва забезпечується підприємствами трьох категорій, у яких застосовуються різні технології розведення кролів.

У підприємствах промислового типу тварин вирощують у приміщеннях закритого типу, оснащених обладнанням для регулювання мікроклімату: оптимальна температура, вологість повітря, допустимі нормативні па-

раметри вуглекислого газу, аміаку, сірководню та інших газів; механізація роздавання кормів, автонапування, видалення гною; ретельне дотримання ветеринарних і санітарно-профілактичних заходів.

Підприємства даної категорії укомплектовані високопродуктивним генотипом кролів спеціалізованого м'ясного типу. Годівля здійснюється високопоживними монокормами у вигляді повнораціонних гранул. Як правило, такі корми підприємства виготовляють на власних комбікормових заводах або кормоцехах. Підприємства закритого типу продукцію переробляють на місці (забій, сортирування шкурок, тушок, консервування м'яса та ін.).

Готова м'ясна продукція відправляється у великі торгові підприємства (супермаркети, Макдональдси) або експортуються в інші країни. Шкурки також відправляють на вичинку у спеціалізовані підприємства у свіжосухому або замороженому вигляді, а також експортуються за кордон. Для виготовлення комбікормів використовують інгредієнти вітчизняного або зарубіжного виробництва. Майже всі технологічні процеси з виробництва комп'ютеризовані. Виробництво продукції циклічне з інтенсивним використанням маточного поголів'я, від яких протягом року одержують по 6-8 окролів або 40-50 відгодівельних кроленят, що забезпечує вироблення на самицю 100-120 кг м'яса в живій вазі.

Прикладом підприємств даного типу можна назвати ООО «Кролік-офф» с. Іваньки Черкаської області, де вирощується протягом року 200-250 тисяч голів, а в перспективі планується вирощувати 500 тисяч голів або 1500 тонн м'яса; ТОВ «Панон Карпатський» та ТОВ «Лаб-Нюл» (Мукачівський район, Закарпатська область) з виробництвом 75-85 тонн протягом місяця або 900-1000 тонн за рік; ПАТ «Птахофабрика Південна» (с. Перово, Сімферопольський район, АР Крим), де задіяно у виробництво 1500 голів основних кролематок, що забезпечує виробництво 150-180 т м'яса протягом року; ТОВ «Західні Сади» (Івано-Франківська область); «Ізюмські кролі» (Харківська область, Ізюмський район) з чисельністю 3500 самиць маточного поголів'я та вирощуванням упродовж року 150-175 тисяч голів племінного молодняку новозеландської і каліфорнійської порід. З кожним наступним роком кількість та виробнича потужність даних підприємств зростає. Для відтворення поголів'я практикується штучне осіменіння. Ці підприємства є приватними і на них застосовуються переважно зарубіжні технології виробництва (Франція, Німеччина, Угорщина).

Вітчизняні технології, що позитивно себе зарекомендували за інтенсивністю використання маточного поголів'я та виробництвом продукції ще у 90-ті роки минулого століття незалежними від держави власниками проігноровані.

Використовуються в основному імпортні породи кролів: каліфорній-

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

ська, новозеландська, білий панон, хіплюс. Селекція при створенні цих порід була спрямована на виробництво м'яса. Породи відзначаються високою плідністю (12-15 кроленят за окріл) та скоростиглістю (3,2-3,5 кг жива маса у 3-4 місяці). Для запобігання захворювань кролів застосовуються високоефективні вакцини зарубіжного виробництва (Чехія, Росія) та новітні вітчизняного (Лапімун ГЕМ, Лапімун МІКС і асоційована проти ВГХ та міксоматозу), одне щеплення на рік. Практикуюча в даній категорії господарств технологія розведення кролів найбільш прогресивна і завжди рентабельна. Так при вирощуванні кролів лише на м'ясо рентабельність вище на 50 %, а при вирощуванні тільки племінного молодняка на 87 %, ніж в присадибних господарствах.

На жаль таких господарств в державі ще занадто мало (біля 10 замість 30 раніше) і вони виробляють лише 10-11 % продукції від загального обсягу. Основна маса продукції кролівництва на сьогодні виробляється в присадибних та фермерських господарствах (89-90 %).

Не менш важливу роль у виробництві продукції кролівництва відіграють фермерські та присадибні господарства. На сьогодні функціонує більше 30 фермерських господарств з поголів'ям від 100 до 500 кролематок. За комплектацією маточного поголів'я фермерські господарства умовно можна розділити на три категорії: дрібні, середні, великі.

До дрібних відносяться фермерські господарства з чисельністю основних кролематок 100-150 голів. Чисельність основних кролематок у середніх господарств складає 150-250, а у великих 250-500 голів. Господарства даного типу створені на базі звільнених капітальних корівників, свинарників, пташників та ін. з проведеною відповідною їх реконструкцією.

Недостатня фінансова і матеріальна забезпеченість даних підприємств не дозволяє забезпечити усі необхідні технологічні процеси для вирощування кролів за промисловим типом. Тому мікроклімат в приміщеннях забезпечений частково. Так, в основному забезпечена вентиляція приміщення, що створює температуру повітря влітку 18-25°C, а взимку 5-10°C, та наближені до оптимальних нормативних вимог параметри загазованості (вуглекислий газ, аміак, сірководень). У більшості господарств забезпечена механізація (видалення гною, напування). Опалення та автоматизація параметрів мікроклімату протягом усього року відсутні, а застосовуються лише частково.

У господарствах середніх і великих розмірів застосовується сухий тип годівлі з застосуванням монокормів у вигляді повнораціонних гранул. Гранульовані комбікори виготовляють на власних спрощеній конструкції кормоцехах або закупають. У дрібних господарствах застосовують змішаний тип годівлі (зернові культури, сіно, зелена маса, коренеплоди, овочі). Використовують переважно корми власного виробництва. Такий тип

годовлі забезпечує вихід кроленят від самиці до 30 кроленят за 3-4 окроли упродовж року та рівень приросту молодняку в межах 30-35 грамів за добу, що забезпечує живу масу кроленят у 3 місяці 2,0-2,2 кг, а виробництво м'яса на самицю 60-70 кг в живій масі.

Низький рівень виробництва не забезпечує конкурентну спроможність фермерських господарств і вони часто не рентабельні та призупиняють подальше існування. Продукція, що виробляється реалізується у дрібних торгівельних підприємствах районного масштабу або для особистих потреб.

Найбільш поширена категорія кролівничих господарств - це приватні господарства з утриманням від 5 до 20 голів кролематок у кожному. Загальна середньорічна чисельність маточного поголів'я кролів у цих господарствах в межах 700-800 тисяч голів [4].

Вирощування кролів в даних господарствах проводиться в примітивних пристосованих приміщеннях, клітках під відкритим небом або розміщених під навісами, в ямах, гаремах, шедах.

Клітки для утримання виготовляють із різного підручного матеріалу. Видалення гною, напування, годівля здійснюється вручну. Температурний режим в усі пори року відповідає надвірному. Годівля розрахована на використання широкого асортименту недорогих і доступних кормів (зернові та зерновідходи, сіно, різнотрав'я культурних рослин і бур'янів, коренеплоди, гілки дерев, пожнивні відходи, комбікорми). Такий тип годівлі називається змішаний.

Інтенсивність використання кролематок 3-4 окроли протягом року, що забезпечує 15-20 кроленят від кожної самиці упродовж року або виробництво 35-40 кг кролятини в живій масі. Кваліфікований зоотехнічний та племінний облік відсутні. Функціонування даної категорії господарств розраховане на забезпечення м'ясом власної родини. Надлишки виробленої продукції реалізуються на сільських та районного рівня базарах. Господарства майже не забезпечені ветеринарним обслуговуванням, що в будь-який час може викликати масові хвороби та падіж тварин, (що галузь пережила у 80 роки минулого століття).

В присадибних та фермерських господарствах переважно використовуються вітчизняний генофонд кролів порід: сірий та білий велетень, радянська шиншила, сріблястий, метелик та імпортні - фландр, каліфорнійська, новозеландська. В залежності від виникаючого попиту споживачів порідна структура щороку змінюється. Присадибні господарства в основному розташовані у сільській місцевості та у приміській зоні.

До позитивів присадибного виробництва продукції кролівництва слід віднести: низька собівартість (не враховується особиста ручна праця, дешеві корми, відсутність механізації та енергоносіїв); продовження репро-

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

дуктивного використання маточного поголів'я, в порівнянні з промисловим вирощуванням в 2-2,5 разів за рахунок низької експлуатації самиць; виробництво екологічно чистого продукту без використання в процесі годівлі гормональних препаратів, що часто можливе при промисловій технології. При присадибній технології забій тварин проводиться в 5-6 місяців, коли проходять 1 і 2 вікові линьки, що сприяє покращенню хутрової продукції, кошторис якого постійно зростає

Інтенсивному розвитку присадибного кролівництва сприяють в найбільшій мірі біологічні та технологічні переваги даного виду тварин: незначні розміри та спокійне поводження тварин, що забезпечує доступність для догляду усім категоріям населення (дорослі, похилі люди, інваліди, підлітки); недороге і просте утримання, широкий асортимент майже безкоштовних кормів, доступна технологія забою та переробки продукції, розширений та високоякісний вид продукції (дістичне м'ясо, добротне хутро, унікальний пух, органіка для рослинництва).

В останні 10-15 років в окремих фермерських та присадибних господарствах України практикується технологія акселераційного вирощування кролів запропонована І.Михайловим (МІАКРО), імпортована з Росії, яка за інтенсивністю використання самиць не перевершує присадибне кролівництво, а за статтею утримання (надто дорогі клітки) значно підвищує собівартість продукції, тому не одержала широкої підтримки у переважній більшості кролівників України.

За останні 10 років в Україні намітилась тенденція до відродження галузі кролівництва. Про це свідчать зростання кількості потужних кролеферм в Західній і Центральній Україні, кількість фермерських та присадибних господарств.

Цьому сприяє також розроблена Міністерством аграрної політики та продовольства України за участю Інституту тваринництва НААН довгострокова «Програма розвитку і селекції кролівництва і звірівництва в Україні на 2005-2015 роки» (5).

На жаль ця програма не підкріплена Постановою Кабінету Міністрів, яка б передбачала фінансову, технологічну та матеріалу підтримку кролівникам на всіх ділянках виробництва, а також відповідальність за виконання доведених обсягів продукції. В найбільшій мірі цих дій потребує приватний сектор, що виробляє основний обсяг продукції кролівництва.

У найближчі 5 років необхідно забезпечити зростання чисельності кролів в усіх категоріях господарств у 2,2 раза. Дане поголів'я кролів забезпечить стабілізацію галузі та виробництво м'яса кролів - 70 тисяч тонн в живій масі, а на одного мешканця 1,75 кг або 1,05 % в забійній від науково обгрунтованої річної норми м'ясних продуктів, що складає 83 кг і кролешкурок - 15 млн. штук (таблиця 2).

Динаміка виробництва продукції кролівництва в Україні

Роки	Виробництво м'яса кролів, тис. тонн ж.м.	Виробництво м'яса на 1 мешканця, кг ж.м.	Виробництво кролячих шкурок, млн. шт.
2012	27	0,64	3
2013	30	0,71	4
2014	40	1,00	6
2015	50	1,25	8
2016	60	1,50	10
2017	70	1,75	15
2020	80	2,00	17

Для більш ефективного виробництва в приватному секторі необхідно створювати профільні регіональні асоціації з державною підтримкою як це практикується в птахівництві, кролівництві, свинарстві та інших галузях зарубіжного та вітчизняного виробництва.

Регіональні асоціації повинні спрямувати свої функціональні обов'язки на підтримку та подальший розвиток присадибних господарств. Для цього необхідно забезпечити господарства спеціалізованими комбікормами, клітками або будівельними матеріалами, ветеринарним обслуговуванням, науковим супроводом, племінним молодняком, штучним осіменінням, здійснювати заготівлю та транспортування продукції до підприємств переробки та реалізації. Центральна та місцева влада повинна підтримувати виробника та надавати організаційну, матеріалу та фінансову допомогу.

Висновки

1. Унікальні біологічні, господарсько-корисні ознаки кролів завжди сприяли розвитку галузі, що вносить вагомий внесок у вирішенні м'ясної та хутрової проблем.

2. Розвиток вітчизняної галузі, як і світової, має спорадичний характер (спади та піднесення) який в значній мірі залежить від державних (адміністративних), технологічних, соціальних, наукових, матеріальних, фінансових факторів. Зростання чисельності промислових фермерських присадибних кролеферм засвідчує про відродження галузі.

3. Подальший розвиток кролівництва можливий при зростанні обсягів виробництва промисловими підприємствами (репродуктори племінного генофонду) і максимальній мобілізації багаточисельного приватного сектору через створення регіональних профільних асоціацій з їх адміністративною та фінансовою підтримкою.

Література

1. Развитие кролиководства на Украине / И.С. Вакуленко // Науч.-

техн. бюл. / НИИ жив-ва Лесостепи и Полесья УССР.- Х., 1989.- № 52.- С. 84-87.

2. Кролиководство на Украине / И.С. Вакуленко В Агропром Украины. - 1990.- С. 43-45.

3. Сучасний стан та перспективи розвитку кролівництва в Україні / І.С. Вакуленко // Сучасна ветеринарна медицина.- 2012.- № 2 (32).- С. 62-65.

4. Вирощування кролів у домашніх та фермерських господарствах (доповнено) / І.С. Вакуленко; УААН. Ін-т твар-ва.-Х., 2002.- 33 с.

5. Програма розвитку та селекції кролівництва та звірівництва в Україні на 2005-2015 роки / В.О. Пабат, Д.М. Микитюк, О.М. Грінченко, І.С.Вакуленко.- К.: ТОВ «Атмосфера», 2006.- 32 с.

6. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Держкомітет України.- К.: Держ.підпр. «Інформаційно-аналітичне агенство», 2012.- 563 с.

СОСТОЯНИЕ И ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ КРОЛИКОВОДСТВА В УКРАИНЕ

Вакуленко И.С., д. с.-х. н.,

Институт животноводства НААН

Данилова Т.Н., к. с.-х. н., доцент

Харьковская государственная зооветеринарная академия

Аннотация. Проведен ретроспективный анализ развития отрасли кролиководства, освещено современное состояние, характеристика технологий производства продукции, определено направление и перспективы развития отрасли в Украине.

Ключевые слова: кроли, технология, продукция, порода.

STATE AND MAJOR TRENDS IN DEVELOPMENT OF RABBIT BREEDING IN UKRAINE

I.S. Vakulenko, doctor of agricultural science,

Institute of Animal Science, NAAS

T.N. Danilova, candidate of agricultural science, associate professor

Kharkiv State Zooveterinary Academy

Summary. The retrospective analysis of the development of rabbit breeding has been carried out; the modern state, the characteristic of the production technologies have been shown; the direction and perspectives of the development of the industry in Ukraine have been determined.

Key words: rabbits, technology, products, breed.
